

Mladen OLJAČA:

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-042

SKRIVANJE ORUŽJA

Okupacija naše zemlje zatekla me je kao djaka prijedorske gimnazije. Naime, prijedorska gimnazija prestala je da radi 27. marta 1941. Tada smo završili razred. Bili smo na demonstracijama koje su organizovane u Prijedoru protiv Trojnog pakta, odnosno stupanja tadašnje jugoslavenske vlade u savez sa silama fašističke Osovine. Čitava prijedorska gimnazija išla je prijedorskim ulicama, polazeći od školskog dvorišta, sa svima nastavnicima, osim Vajera i još jednoga /ne mogu mu se sjetiti imena/, ali se znalo da su oni bili profašistički orijentisani. Inače, svi profesori i djaci i dobar dio prijedorske omladine priključio se poverci demonstranata i išli smo do Urija prelazeći preko željezničke pruge. Gore, na Urijama završili smo demonstracije protiv pakta. Tada je prestala i nastava i djaci su otišli svojim kućama. I ja sam došao u svoje selo Devetsko.

Uskoro je uslijedila okupacija naše zemlje i dolazak njemačkih trupa. To sam doživio kao kakav film. Moj stariji brat Vojin uvukao me je u igru oko skrivanja oružja. On je radio u svodjanskoj opštini. Bio je tamo činovnik. Najstariji brat, Gojko, koga je okupacija zemlje zatekla u bivšoj jugoslavenskoj vojsci, vratio se kući sa mađarske granice, gdje ga je zatekla kapitulacija. Pored naše kuće prošlo je na hiljade jugoslavenskih vojnika, koji su se povlačili pred njemačkim jedinicama i nisu se predali. Brat Gojko donio je sa granice karabin. Ali uskoro su počele da nailaze prve njemačke tenkovske kolone /cestom od Bosanskog Novog prema Prijedoru/. Neki njemački tenkovi su čak udarili putem na Lješljane i dalje, kraj osnovne škole u Devetacima i kroz Burlanski gaj. Pošto je ovuda neprohodan put, bilo

je blato, njemački tenkovi su se zaglibili, pa su njemački vojnici tjerali seljake da volovima izvlače tenkove.

Toga dana, sišao sam u Svodnu, do brata Vojina. Prvi put susreo sam se sa njemačkim vojnicima, tenkistima, na cesti. Odlučim da razgovoram sa njima. U prijedorskoj gimnaziji, prije rata, učili smo njemački jezik, pa velim: "Hajde da malo razgovaram sa njemačkim vojnikom". Računao sam da nešto znam njemački. Obratim se vojniku pitanjem koliko ima godina. Reče da ima 18 godina. Upitao sam ga zatim da li je ranije bio vojnik. On reče da nije. Zanimalo me je da li je završio školu. Da, srednju. - "Pa šta si poslije toga?" On reče da su ih uzeli na mehanizovani kurs, i tu smo, veli, naučili da vozimo tenkove, motorbicikle i druga motorna vozila. "Onda smo direktno krenuli iz školskih klupa u rat". Dalje sam ga upitao: "Kuda ideš?" Odgovor je glasio: "Idemo na Grčku." To je moj razgovor sa njemačkim vojnikom i moj prvi susret sa Nijemcima. Bio je vrlo mlad i čak simpatičan i kao da nije od Nijemaca koji su poslije nailazili i činili zlodjela. Takav je utisak na mene ostavio. Činilo mi se da ovaj njemački mladić ne zna kuda ide i u šta se upatijava...

Karabin koji je brat Gojko donio sa mađarske granice čuvali smo na kćinjem tavanu. Karabin je vidjelo dosta ljudi iz sela. Pošto se o karabinu znalo, brat Vojin je htio da se on preda u opštinu. Inače, takvo je bilo naredjenje tadašnje ustaške i njemačke vlasti da se sve oružje i municija mora predati. Vojin mi je pisao da donesem karabin. Iako još mlad/ušao sam u petnaestu/bio sam protiv toga da predajemo karabin i pitao sam se zašto da ga predajemo. Ipak sam ga morao odnijeti. I onda, da bih napakostio Nijemcima i ustašama, odlučio sam da svu municiju, oko 60 metaka, ispućam od Devetaka do Svodne. Gadjao sam u drveće, u mačke i u druge ciljeve, zavisno od toga šta mi se na putu po-

javilo. Donio sam karabin bratu Vojinu i kažem mu: "Bogati šta te uradi, što si tražio da karabin predajemo?" Rekao mi je: "Ovaj ćemo karabin predati, a ti sada hajde u drvarnicu, tu kod opštine, pa podigni nekoliko cijepanica i tamo ćeš nešto naći. To zamotaj u ćebe, nosi u kola i tjeraj gore u selo".

Kada sam došao u drvarnicu i podigao nekoliko cijepanica, primjetih divan karabin, kratak, zvani konjički /kasnije sam čuo da su ga zvali i četničkim/. Bio je žut i dobro podmazan. Ne znam tačno, možda ću se prevariti, bilo je i 60 ili 70 metaka. Tu je još i pištolj. Bio je to vojnodržavni pištolj. Uzeo sam to i zamotao u ćebe.

Na cesti su me čekali kola i konji. Ček sam prošao pored podnarednika Genića noseći karabin i pištolj u ćebetu. On me je pitao kako sam i šta radim. Znao me je još dok sam išao u gimnaziju. Rekao sam mu da sam dobro, iako sam bio prestrašen, jer sam nosio oružje. Istina, svijest o opasnosti nije bila baš toliko razvijena kod mene dok sam se usudio na ovakav način iznositi oružje koje je bilo sakriveno. Tako je ovaj karabin donet u selo.

U prve vrijeme bio je sakriven na tavan, zatim je prenet u gaj, u šumu, pa iz gaja u djubrište, pa iz djubrišta, najzad, pošto smo ga stalno premiještali, zaziđeno ga u šporot u kući. Stavili smo ga pored zida, a na njega nazidali šporot. Ostavljena je samo cigla /kao vratanca/ koja nije bila malterisana, već samo okrečena spolja. Trebalo je malo udariti i ona bi ispala, a unutra je karabin. Tako je ovaj karabin dočekao ustanak. Sa njime je stric Pavle učestvovao u napadu na rudnik Lješljane.

U međuvremenu, od okupacije do dizanja ustanka, imao sam prilike da vidim i ustaše. Oni dolaze u selo. Dolazila je grupa zvana "dvanaest sokolova" sa Muharemom Rahimićem iz Blagaja. On

je inače bio pošten čovjek. Bio je sirotinja i pogrešno je stupio u ustaše. Bio je desetar ustaške desetine u Blagaju. Međutim, brzo je otišao od njih i nije nikakve zločine činio, nego je osudio postupke ustaša. Jednoga dana, naišao je kroz selo na čelu ustaške desetine. Došao je pred našu kuću. Dobro sam ga poznavao, jer je prije rata lijepio našu kuću /ja sam gazio zemlju, a on je mijesao i lijepio/. Upitao sam ga: "Šta je to, Muhareme, od kuda ti među ustašama?" "Eto, odgovorio je, dobio sam službu, dobio sam lijepu plaću i odijelo." Sirotinja je bio. I kaže: "Mi smo dvanaest sokolova". Tako je on zvao grupu ustaša, ali ne znam zbog čega im je dao ime. To mi je ostalo u sjećanju. Majka mu je iznijela rakije i sira. Pitala ga je šta će to biti. Muharem joj je odgovorio: "Budite mirni, Stano, ništa neće biti, mi ćemo vas zaštititi", itd. To je bio moj prvi susret sa ustašama.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-042